

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 49)

HET BEGINT MET LEREN DECODEREN

Kun je beginnende lezers het best letters of hele woorden aanleren? Over die vraag wordt al decennialang gesteggeld. Vooral in landen met Engels als hoofdtal woedt een heuse 'reading war'. Dat komt ook omdat in het Engels letters en klanken niet altijd 1-op-1 corresponderen (denk aan bread vs. meat of wash vs. cash). Leerlingen dat wispelturige systeem aanleren, kun je hun niet aandoen, vinden voorstanders van de 'whole language' aanpak (de 'globaal methode'). Ondoenlijk om leerlingen alle woorden aan te leren, zeggen de phonics-aanhangers: leer ze klank-lettercombinaties, dan hebben ze de basis om alle woorden te decoderen.

HET IDEE

Castles, Rastle & Nation willen de leesoerlog voor eens en altijd beslechten en mythes over leesdidactiek de wereld uit helpen. De onderzoekers beschrijven helder wat wel en niet bewezen effectief is en wat dat betekent voor de lespraktijk. Ze gaan verder dan alleen de instructie van klanken en lettertekens. Leren decoderen is immers slechts het begin. Het uiteindelijke doel van leesonderwijs is tekstbegrip (BL). Directe instructie, veel oefentijd & betekenisrijke teksten zijn de sleutelwoorden om leerlingen te leren lezen.

DE INZICHTEN

De inwijding Leren lezen begint met de inwijding in geschreven taal. In groep 1-2 worden leerlingen zich steeds meer bewust van de afzonderlijke klanken in gesproken taal, en gaan ze letters herkennen. De volgende stap is leren dat krabbels op papier niet willekeurig zijn: het zijn lettertekens (grafemen) die staan voor klanken (fonemen). Het Nederlands telt in totaal 36 grafemen (inclusief de y en de x). Dat is dus meer dan de 26 letters van het alfabet, omdat je ook samengestelde lettertekens hebt, zoals de 'oe' en de 'ui'. Leerlingen verwerven die klank-lettercombinaties niet spontaan. De enige effectieve manier om hun dit te leren is via directe instructie. Dat is saai en demotiveert leerlingen alleen maar, zeggen tegenstanders. Onzin, zeggen Castles & co. Het is de beste en enige manier. Bovendien is dat 'saai' wellicht te veel vanuit volwassenen gedacht.

Betekenisvolle toepassingen Saai wordt het pas als je te lang doorgaat met enkel decoderen. En niet alleen saai, maar vooral ook minder effectief. Geef leerlingen dus zo snel mogelijk de kans om het geleerde toe te passen. In het begin werk je daarbij met methodeteksten en -leesboekjes, met alleen klankzuivere woorden en grafemen die leerlingen al beheersen. Die bewijzen de eerste weken goede diensten, maar inhoudelijk hebben ze weinig om het lijf en qua taal bevestigen ze leerlingen in wat ze al kennen. De onderzoekers adviseren dan ook om zodra het kan, over te stappen op echte boeken, met echte verhalen en echte taal. Zo houd je het leerproces en de leesmotivatie gaande.

Automatische woordherkenning Als leerlingen het decoderen onder de knie hebben, kunnen ze teksten zelfstandig te lijf gaan. Maar voor vloeiend lezen, is meer nodig. De self-teaching hypothesis (zelfleertheorie) van Share verklaart hoe beginnende lezers steeds beter en sneller teksten leren verorberen: ze leren het zichzelf al lezende. Hoe meer ze lezen, hoe vertrouwd ze raken met de spelling (orthografie) van woorden. Hun brein maakt een orthografisch lexicon aan van woorden die ze veel tegenkomen en dat bevordert automatische woordherkenning. Veel lezen verbetert ook de lexicale kwaliteit van woorden in ons brein. Wat leerlingen ook helpt, is kennis over de opbouw van woorden (morfologisch bewustzijn). Ze raken dan eerder bekend met voor- en achtervoegsels als on-, -tje en -heid, en ook

dat maakt dat ze woorden sneller herkennen. Beide processen – decoderen en woordherkenning – blijven naast elkaar actief. Elk onbekend woord wordt eerst gedecodeerd, de daaropvolgende keren begint de herkenning. Als leerlingen woorden al kennen uit de spreektaal, gaan decoderen en herkennen sneller dan bij nieuwe woorden. Daarom is een rijke woordenschat belangrijk. Want hoe efficiënter de woordherkenning, hoe meer ruimte er in het werkgeheugen is voor BL.

Op naar tekstbegrip Leren lezen begint met leren decoderen, maar het uiteindelijke doel is BL. Lezen met begrip is een complex proces waarbij ons brein op volle toeren draait. De lezer activeert diverse soorten kennis, is bezig met decoderen, woordherkenning, woordduiding en monitoring van begrip en zet cognitieve hulpbronnen als (werk)geheugen in. Als één radertje hapert, heeft dat gevolgen voor tekstbegrip. We wijzen hier nog wel op een wijdverbreide mythe waar Castles & co mee afrekenen, namelijk dat je leesvaardigheid kunt verbeteren door het werkgeheugen te trainen. Dit heeft geen enkele zin. De enig effectieve methode is vaardigheden inslijten, zodat ze steeds meer geautomatiseerd raken en het werkgeheugen zich kan bezighouden met betekenis toekennen aan teksten.

IN DE KLAS

Veel van de tips die de onderzoekers geven, zul je vast herkennen en toepassen. Zo begint vrijwel elke school in groep 3 met het gericht aanleren van de klank-lettercombinaties en werken aan woordherkenning. [En hopelijk laat je jouw leerlingen ook veel oefenen met lezen en kijk je verder dan alleen de leesteksten uit de methode.](#) Je kunt eerst bijv. werken met samenleesteksten waarbij jij de nog te moeilijke woorden leest en leerlingen lezen wat ze (net) aankunnen. [Je kunt ook, voordat je je leerlingen een tekst zelfstandig laat lezen, de moeilijke woorden er alvast uitlichten.](#) Het belang van echte teksten is dat ze leerlingen uitdagen én laten ervaren dat die teksten meer dan oefenstof zijn, maar iets te bieden hebben: een fijn verhaal of interessante informatie. Om het morfologisch bewustzijn te stimuleren, is praten over woorden belangrijk. Vanaf [groep 4, als teksten steeds langere woorden bevatten, kun je gericht stilstaan bij nieuwe woorden](#): kijk eens naar de onderdelen van het woord, herken je stukjes? Gebruik zelf moeilijke woorden, en bespreek die met leerlingen. Laat ze ervaren dat je over taal kunt nadenken en ermee kunt spelen.

- [Onderzoek](#) Steenbeek-Planting: Fouten negeren is goed
- [Artikel](#) Kennisrotonde 'Welke leerprincipes zijn het beste voor het vloeiend leren lezen en spellen bij kinderen in groep 3'

Meer lezen!

SPELENDERWIJS LETTERS LEREN

Basisschool Panta Rhei in Beverwijk werkt niet met een leesmethode, maar gaat speels en thematisch met woorden en letters aan de slag. Marije Krom, leraar in groep 3 en taalspecialist: 'We geven technisch leesonderwijs binnen een thema, bijvoorbeeld ridders en kastelen. Hierbij herhalen we steeds de themawoorden, zoals kasteel, muur, put, draak en vuur. Die woorden vinden leerlingen in de klas op verschillende plaatsen terug, zoals op de themamuur. Daarnaast maken we gebruik van vaste hulpmiddelen. Denk aan een letterlijn, letterkaarten, een letterdoos en een klikklakboekje. Dat is een minimapje waarmee je door het omklappen van letters steeds nieuwe woorden kan maken.'

Bij een leesles activeert Krom de voorkennis bij een bepaalde letter. Daarna oefent de klas gezamenlijk op letter-, woord- en tekstniveau via de voor-koor-doorstrategie. Na het samen oefenen lezen de leerlingen zelf of in tweetallen tien minuten door. Om de beurt lezen ze een zin, waarbij ze elkaars foutjes mogen corrigeren. In deze tijd oefent Krom met de zwakkere lezers.

Het eerste halfjaar doet groep 3 bij de zelfstandige verwerkingsfase veel in spelvorm.

Uitgangspunt daarbij is het themaboek van de school. Dat is een leesboekje op niveau, waaruit leraren woorden halen die de leerlingen moeten leren om deze direct te kunnen lezen. Met signaal- en themawoorden uit dit boek maken leraren leesspelletjes, zoals memory, woordje-plaatje en dobbelsteenlezen. 'Met deze spelletjes zorgen we dat de letters en woorden worden geautomatiseerd. Het vliegenmepperspel is favoriet. Hierbij moeten leerlingen zo snel mogelijk met een vliegenmepper op de juiste letter of het juiste woord slaan.'

Merkt Krom dat kinderen door de speelse en thematische aanpak beter technisch leren lezen? 'De resultaten zijn verbeterd, maar nog zichtbaarder is het plezier. Iedereen wil met letters en woorden bezig zijn, zelfs de zwakkere lezers. Zo mooi om te zien hoe ze met elkaar praten over letters en door de klas lopen om een woord van de themawand na te schrijven.'

Marijes leestip

Het grote sprookjesboek (4+) van Marianne Busser en Ron Schröder. 'Lekker met je fruit wegdromen bij mooie verhalen, op een lieflijke manier verteld.'